

גמרא:

שנינו "האיש שנולדו בו מומין..." רב יהודה תני "נולדו", דהיינו שנוצרו אחר הנישואין⁽¹⁵⁹⁾.

אך חייא בר רב תני — "חיר", כלומר — שהיו קודם הקידושין אינו חייב להוציאה, כיון שראתה את המומין והתרצתה בהם.

ואומרת הגמרא — למאן דאמר שהמשנה מדברת כשנולדו בו המומין אחר הנישואין, ואפילו הכי אינו צריך להוציאה מחמתם⁽¹⁶⁰⁾, כל שבן שאם היו המומין כבר קודם הנישואין, אינו חייב לה כתובה, דקפברה וקיבלה [ראתה את המומין והתרצתה בהם].

אך למאן דאמר שהמשנה מדברת כשהיו בו המומין קודם הנישואין, ואז אינו חייב להוציאה, כיון שראתה את המומין והתפייסה,

הני מילי כשהיו בה קודם הנישואין, אבל נולדו לאחר הנישואין, לא. וכופין אותו לגרשה. משום שאומרת — "איני יכולה לחיות עמו".

ומוסיפה הגמרא — ונכפה [חולה במחלת הנפילה, שיש זמן מסויים שנופל פתאום לארץ] במומין שבסתר דמי. כיון שיכולה להיזהר שלא לצאת לרחוב באותו זמן, ולא יודע לבעל על מום זה.

והני מילי, דקביע ליה זמן. שיש זמן קבוע שתוקף אותה החולי, ונזרתה שלא לצאת מביתה באותו זמן.

אבל אם לא קביע ליה זמן, אינה יכולה להסתיר את המום, וכמומין שבגלוי דמי. ובודאי ראה ונתפייס.

מתניתין:

האיש שנולדו בו מומין, ואשתו תובעת ממנו לגרשה, כיון שאינה יכולה לסבול את מומיו. ובגמרא נחלקו, האם מדובר כשהיו כבר קודם הנישואין או שנולדו לאחריהן, אין כופין אותו להוציא.

אמר רבן שמעון בן גמליאל — במה דברים אמורים במומין הקטנים. אבל במומין הגדולים, כופין אותה להוציא⁽¹⁵⁸⁾. ובגמרא יבואר מהן מומין קטנים ומהן מומין גדולים.

ופרשו התוספות — שרק כאשר הבעל בא לבטל את הקידושין בטענת מום, אזי שייך לומר "נסתחפה שדהו". אך כאן אין האשה תובעת לבטל את הקידושין, אלא רוצה להתגרש כדין. ובזה לא שייכת טענת "נסתחפה שדהו".

160. והטעם שאינה יכולה לתבוע גירושין — כיון שאשה ניחא לה בבעל כל דהו. כמבואר לעיל עה' ע"א. ועיין שיטמ"ק.

158. ואף על פי שמוציאה בכפיה, חייב לה כתובה. כיון שמגרשה מחמת מום שנמצא בו. תוספות.

אך דעת רבינו גרשום שאינו נותן לה כתובה.

159. ויש להקשות — מדוע אם נולדו מומין אחר הגירושין חייב לה כתובה, למה לא יאמר לה — "נסתחפה שדך", כמובא לעיל (עה א) כשנמצאו באשה מומין אחר הנישואין, שחייב הבעל לתת לה כתובה כיון ש"נסתחפה שדהו"?

ומקשה הגמרא: תנן במשנתינו, "אמר רבן שמעון בן גמליאל, במה דברים אמורים במומין קטנים, אבל במומין גדולים, כופין אותו להוציא".

בשלמא למאן דאמר "נולדו", ואפילו אם נולדו אחר הנישואין אינו חייב להוציאה, היינו דשאני בין מומין גדולים לקטנים. כיון שבמומין גדולים יכולה לומר — "אין בכוחי לשאתם".

אלא למאן דאמר "היו", והסברא היא משום שראתה את המומין קודם הנישואין והתפיסה בהן, מה לי גדולים מה לי קטנים? הא לעולם סברה וקיבלה, ואפילו במומין גדולים אינו חייב להוציא!

ומשנינן: אף כאשר היו קודם הנישואין, יכולה היא לטעון "כסבורה היא שיכולה לקבל, ועכשיו אין יכולה לקבל" (161).

וטענה זו יכולה לטעון רק במומין גדולים, ולא במומין קטנים.

חוזרת הגמרא לבאר את המשנה — ואלו הן מומין גדולים?

פירש רבן שמעון בן גמליאל: כגון ניסמיות עיני, נקטעה ידו, ונשברה רגלו (162).

אתמר נאמרה מימרא בבית המדרש: רב אבא בר יעקב אמר רבי יוחנן — הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

רבא אמר רב נחמן — הלכה כדברי חכמים, שאף במומין גדולים אינו חייב להוציא.

ומוכח מדברי רבי יוחנן, שרק במשנתנו הלכה כרשב"ג, ולא בכל מקום.

ומקשינן — ומי אמר רבי יוחנן הכי?!

והא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: בכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו, הלכה כמותו! חוץ מדין ערב [המבואר בבבא בתרא קעג ב], וגבי המעשה שהיה בצידן [בגיטין עד א], וגבי דין ראייה אחרונה [בסנהדרין לא].

ומשנינן — **אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן.** [נחלקו אמוראים בדעת רבי יוחנן, וסבר רב אבא בר יעקב בדעת רבי יוחנן — שרק כאן הלכה כרשב"ג].

מתנתין:

ואלו המומין שאם לקה בהן כופין אותו להוציא לכולי עלמא:

מוכה שחין, ובעל פוליופוס, והמקמין, והמצרף נחושת, והבורסי, כולם יבוארו בגמרא.

בין שהיו עד שלא נישאו, ובין משנישאו נולדו, מכיון שמומין אלו מסריחים ביותר.

נוטלת כתובה.

162. דוקא יד אחת, או רגל אחת, אבל אם נקטעו שתי ידיו או שתי רגליו — לכולי עלמא יוציא. שכאלו עבר ובטל מהעולם. שיטמ"ק.

161. הקשו התוספות, אם כן כל אחת תינשא לבעל מום, ותאמר אחר כך "כסבורה הייתי..." , ויצטרך לתת לה כתובה? ותרצו — שבמקום שיש חשש הערמה אינה

ועל כולן אמר רבי מאיר: אף על פי שהתנה עמה שעל דעת כן נישאת, יכולה היא שתאמר "סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ועכשיו אני יכולה לקבל".

וחכמים אומרים: אם התנה, מקבלת היא על כרחא. חוץ ממוכה שחין, מפני שממקתו. שיכולה היא לומר "עכשיו אני יכולה לקבל" לפי שבכל יום ויום הולך ומכביד עליו חוליו, לפי שכשהיא משמשת עמו הולכת וממיקה את בשרו. מה שאין כן באחרים השנויים במשנה, דבענין אחד הן עומדין, וכיון דסברא וקבילה ההיא שעתא, תו לא מצי למימר מאיס עלי⁽¹⁶³⁾. (תלמידי הרבינו יונה).

מעשה בצידון, בבורסי אחד שמת, והיה לו אה בורסי, ורצה האח ליבם את אשת אחיו המת, אמרו חכמים: יכולה היא שתאמר, "לאחך הייתי יכולה לקבל אפילו שהיה בורסי, משום שמידותיו היו טובות כל כך שנתרציתי לסבול ממנו, ולך אני יכולה לקבל, שאיני חפצה בשאר מידותיך" (תלמידי הרבינו יונה).

גמרא:

מבארת הגמרא: מאי בעל פוליסוס?

אמר רב יהודה אמר שמואל: ריח החוטם.

במתניתא [בברייתא תנא — ריח הפה.

רב אסי מתני איפכא] ששמואל אמר "ריח הפה", ובמתניתא תנא — "ריח החוטם".

ומנח בה סימנא [שנזכור ששמואל הוא שאמר "ריח הפה"] — שמואל לא פסיק פומיה מכוליה פירקין [פרק זה היה תמיד שגור בפיו. וכמו כן סבר שהמקמץ הוא ריח הפה].

"והמקמץ":

ומבארת הגמרא: מאי מקמץ?

אמר רב יהודה זה המקמץ צואת כלבים. [לצורך כביסה].

ומקשינן: מיתבי, הלא שנינו בתוספתא — "מקמץ זה בורסי"?

והוינן בה: ולטעמיה, תיקשי לך מתניתין, ששנינו בה "המקמץ והמצרף נחוישת והבורסי", ומוכח שהם שני דברים.

בשלמא מתניתין לא קשיא, כי אפשר לומר, כאן [היינו בורסי] כבורסי גדול. כאן [מקמץ] כבורסי קטן.

אלא לרב יהודה קשיא?

ומשינין: תנאי היא. [נחלקו בזה התנאים].

דתנאי: "מקמץ" — זה בורסי.

ויש אומרים — זה המקמץ צואת כלבים. וכמוהו סבר רבי יהודה.

"והמצרף נחוישת והבורסי":

מבארת הגמרא: מאי מצרף נחוישת?

163. ובגמרא לעיל שנזכרה סברת — "סבורה היא שיכולה לקבל", בהא גם חכמים מודים.

רב אשי אמר: השלי דודי. [מרדדי נחושת. וריחם נורא ואיום].

אמר ליה — על דא [על דברים אלן] אכסוה שערין לאלעזר בכבל!

רבה בר בר חנה אמר: זה המחתך נחושת מעיקרו. [כורה נחושת, ופניו שחורים תמיד ומכוערים. (תוספות רי"ד)].

אמר רב יהודה אמר רב אסי, מדאורייתא אין מעשיין [אין כופין לגרש] אלא לפסולות.

תניא כוותיה דרבה בר בר חנה, "איזהו מצרף זה המחתך נחושת מעיקרו".

כי אמריתה קמיה דשמואל, אמר — כגון, אלמנה לכהן גדול וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה לישראל, בת ישראל לנתין ולממזר.

אמר רב, האומר "איני זן ואיני מפרנס" (164) יוציא ויתן כתובה (165).

אבל נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה — אין כופין אותו להוציא ולקיים פריה ורביה, כיון שיכול לקיים על ידי אשה אחרת.

אזל רבי אלעזר, אמרה לשמעתיא קמיה דשמואל. [הלך רבי אלעזר, ואמר דין זה לפני שמואל].

ורב תחליפא בר אבימי אמר שמואל: אפילו נשא אשה ושהה עמה י' שנים ולא ילדה — כופין אותו לקיים מצות פריה ורביה.

אמר שמואל — "אכסוה שערי לאלעזר" [האכילוהו שעורים כבהמה. לפי שאין ממש בדברין].

תנן, שנינו במשנה: אלו שכופין אותו להוציא, מוכה שחין ובעל פולפוס.

עד שכופין אותו להוציא, יכפוהו לזון (166)!

ומקשה הגמרא, מדוע לא שנה התנא גם את אלו שכופין להוציא, הנזכרים לעיל בדברי רב אסי ורב תחליפא?

ורב סבר, אין אדם דר עם נחש בכפיפה (167). ולכן אין טעם לכופו לזון. אלא כופין אותו להוציא.

בשלמא לרב אסי, שאין כופין להוציא אלא לפסולות, יש לומר שרק את אלו שכופין להוציא מדרבנן [דהיינו בעלי מומין]

כי סליק רבי זירא [כשעלה רבי זירא לארץ ישראל] אשכחיה [פגש את] לרבי בנימין בר יפת דתיב וקאמר לה את דינו של רב משמיה דרבי יוחנן.

165. וכל זמן שאינו מוציא מוסיפים על כתובתה שלשה טרפיקין בשבוע. כמבואר לעיל סג ב.

כיון שלא התנה בפירוש קודם הנישואין. אך אפ התנה בפירוש סברו חכמים שלא שייכת סברא זו. ריטב"א.

166. וכל זמן שאינו זן, מוסיפין על כתובתה כנ"ל. (תוס' שם).

164. ולעיל (סג ב) נחלקו הראשונים האם חייב אדם להשכיר את עצמו כדי לפרנס את אשתו. או דלמא, רק אם יש לו עבודה חייב לזון אותה. אך אינו חייב להשכיר את עצמו למלאכה.

167. כלומר, אינה יכולה לחיות עם בעל שאינו

קתני. (168) אך אלו שחייבים להוציאם מדאורייתא [דהיינו פסולות], לא קתני.

אלא לדברי רב תחליפא בר אבימי, שכופין אף כדי לקיים מצות פריה ורביה, וכפיה זו מדרבנן היא [שהרי מדאורייתא יכול לישא אשה נוספת, אלא כפו אותו לגרש, כיון שכל זמן שהוא נשוי לה לא ירצה לקחת אשה אחרת. רש"י] ליתני במשנה גם — נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, כופין אותה?

אמר רב נחמן: לא קשיא.

הא דאמר רב תחליפא שכופין את מי ששהה עשר שנים בלא ילדים, היינו רק כפיה במילי.

הא, בשוטי. התנא במשנה שנה רק את מי שכופין אותו להוציא את אשתו בשוטין.

מתקיף לה רבי אבא, והלא נאמר במשלי "בדברים לא יוסר עבד" [לעבד סרבן אין פונים במוסר דברים, אלא מיד מצליפים בו מכות נמרצות עד שישמע לאדונן], ואיך תועיל לנו כפיה במילי?

אלא אמר רבי אבא: הא והא בשוטי.

טו-ב אלא שהתם [בדברים הנזכרים במשנה], כי אמרה "הוינא בהדיח" שבקינן לה [אם תאמר "בכל זאת הריני חפצה בו", מניחים לה].

אך הכא [במי ששהה עשר שנים], אף על גב דאמרה "הוינא בהדיח" — לא שבקינן לה,

כדי שיקיים מצות פריה ורביה. ולכן לא שנינו דין זה במשנה.

ומקשינן: והרי מוכה שחין דאף על גב דאמרה הוינא בהדיח לא שבקינן לה,

דתנן "חוינן ממוכה שחין מפני שממקתרו", ומשמע שלעולם כופין אותו להוציא כדי שלא ימק בשרו, ובכל זאת קתני במשנה, ומדוע לא שנינו גם "שהה עמה עשר שנים"?

ומשנינן: התם, כי אמרה "דיירנא בהדיח בסהדי" שבקינן לה [במוכה שחין, אם תאמר האשה — "אגור עמו בעדים, שלא יוכל לבא עלי", מניחים אותה].

אך הכא [במי ששהה עשר שנים], אף על גב דאמרה "דיירנא בהדיח בסהדי" — לא שבקינן לה, כדי שיוכל לקיים מצות פריה ורביה.

תניא, אמר רבי יוסי: שח לי זקן אחד מאנשי ירושלים, עשרים וארבעה סוגים של מוכי שחין הן, וכולן אמרו חכמים שהתשמיש קשה להן [מזיק להן], ובעלי ראתן [חולה שיש לו שרץ במוחו] קשה מכולן.

ממאי הוי [ממה נגרם אותו חולי]?

דתניא: הקיז דב, ואחר כך שימש מיטתו, הויין לו בנים ויתיקין [חלשים]. הקיזו שניהם הוא ואשתו, ושימשו, הויין לו בנים בעלי ראתן.

168. הקשה הרא"ש — מדוע לא שנינו במשנה גם "שניות" שאיסורן מדרבנן, וכופין אותו להוציא רק מדרבנן?

רוצה לזון אותה. כמו שאין אדם יכול לחיות עם נחש בסל אחד, שבודאי יכישנו. (על פי רש"י לעיל עב א).